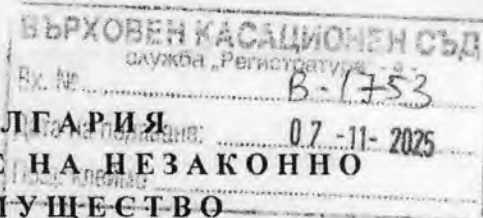




РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
КОМИСИЯ ЗА ОТНЕМАНЕ НА НЕЗАКОННО
ПРИДОБИТОТО ИМУЩЕСТВО

София 1000, пл. „Света Неделя“ №6, тел: (+359 2) 940 14 44, факс: (+359 2) 940 15 95



КОМИСИЯ ЗА ОТНЕМАНЕ НА НЕЗАКОННО
ПРИДОБИТОТО ИМУЩЕСТВО

ИЗХ. № 14401-6065/07.11.2025

ДО
ВЪРХОВЕН КАСАЦИОНЕН СЪД
ОБЩО СЪБРАНИЕ НА ГРАЖДАНСКАТА
КОЛЕГИЯ

ИСКАНЕ

за произнасяне с ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ
по чл. 124, ал. 1 от Закона за съдебната власт

От: Комисия за отнемане на незаконно
придобитото имущество (КОНПИ)

ОТНОСНО: Задължителните материалноправни
предпоставки за уважаване на иска по
чл. 153 от Закона за отнемане на незаконно
придобитото имущество (ЗОНПИ)

Правно основание: чл. 125 от ЗСВ

УВАЖАЕМИ ВЪРХОВНИ СЪДИИ,

Настоящото искане има за цел преодоляване на системни противоречия в
съдебната практика чрез тълкувателно решение относно материалноправните
предпоставки за отнемане на незаконно придобитото имущество по чл. 153 от ЗОНПИ.

Конкретния правен въпрос, нуждаещ се от тълкуване, е:

Какви са задължителните материалноправни предпоставки за реализиране
на потестативното право на държавата за отнемане на незаконно придобито
имущество? Къде са нормативно регламентирани?

Въпросът засяга основополагащите принципи на Закона за отнемане на незаконно
придобитото имущество и има решаващо значение за ефективното му прилагане.
Материалноправните предпоставки за уважаване на иск по чл. 153 от ЗОНПИ определят
границите на приложимост на закона и условията, при които държавата може да се
намеси в правото на собственост на гражданите.

Системна противоречивост в съдебната практика

Анализът на съдебната практика, постановена след Тълкувателно решение
№ 4/18.05.2023 г. на ВКС по тълк.д. № 4/2021 г., разкрива съществени противоречия не
само по отделни въпроси, а по основните елементи на материалноправните
предпоставки. Различните съдилища прилагат принципно различни подходи при
тълкуването на основните понятия, което води до ситуация, при която еднакви
фактически обстоятелства могат да доведат до противоположни правни резултати в
зависимост от съда, който разглежда делото.

Противоречията в съдебната практика се проявяват в два основни въпроса, всеки
от които има три различни подхода:

По въпроса за изискването имуществото да надхвърля 150 000 лева:

- Първи подход: Пряко изискване за налично имущество над 150 000 лв. в края на проверявания период
- Втори подход: Косвено постигане на същия резултат чрез отричане на „отрицателния нетен доход“
- Трети подход: Отхвърляне на всякакъв праг за стойността на имуществото

По въпроса за връзката между придобитото имущество и престъпната дейност:

- Първи подход: Стандарт на „обосновано предположение“ за връзка
- Втори подход: Рестриктивно изискване за доказано „влагане на средства“ от престъпната дейност
- Трети подход: Липса на изискване за връзка с престъпна дейност

Тази противоречивост създава ситуация на пълна правна несигурност. Еднакви фактически обстоятелства могат да доведат до множество различни правни резултата в зависимост от комбинацията на подходите.

Противоречивата практика създава сериозни нарушения на принципа за равенство пред закона, закрепен в чл. 6 от Конституцията. Лица с еднакво значително несъответствие между доходи и имущество получават различно третиране въз основа на произволни критерии, въведени от различните съдилища. Това създава правна несигурност и нарушава доверието в правната система.

Необходимо е тълкувателно решение на ВКС, което да определи ясно и недвусмислено материалноправните предпоставки за отнемане и да осигури единството в практиката при прилагането на ЗОНПИ.

В основата на описаната системна противоречивост стоят коренно различните тълкувания на ключови разпоредби от ЗОНПИ, които водят до установяване на различни по вид и съдържание материалноправни предпоставки за уважаване на иска по чл. 153 от закона.

По първия основен въпрос противоречивата практика възниква от различното тълкуване на легалната дефиниция за „значително несъответствие“ в § 1, т. 3 от ДР на ЗОНПИ. Това води до формиране на три различни правни режима за една и съща материалноправна предпоставка. Първият подход създава изискване за налично имущество над 150 000 лв. в края на проверявания период - изискване, което отсъства в закона и не може логически да се изведе от съдържанието на дефиницията. Вторият и третият подход са взаимноизключващи се по отношение на тълкуването на понятието „нетни доходи“ по § 1, т. 8 от същите ДР - единият отрича възможността за отрицателен нетен доход, докато другият правилно допуска такава възможност.

По втория основен въпрос противоречивата практика произтича от въвеждането на изискване за връзка с престъпна дейност чрез позоваване на чл. 1 от Протокол № 1 към ЕКПЧ. Посочената разпоредба обаче има характер на общ принцип и стандарт за съдебен контрол, но не представлява императивна материалноправна норма, която да бъде въздигната в самостоятелна правна предпоставка за основателност на иска по ЗОНПИ. Това несъобразено разширяване на материалноправните предпоставки влиза в явно противоречие с ясният законодателен текст на чл. 5, ал. 2 и чл. 153, ал. 6 от ЗОНПИ, които уреждат независимостта на производството по отнемане от наказателното производство.

За изясняване на противоречията и техните правни последици, всяка от двете основни групи следва да бъде разгледана отделно, като се анализират формираните съдебни подходи и тяхната съвместимост със закона.

Първа основна група

I. Противоречия относно изискването за имущество над 150 000 лв.

Първата основна група противоречия се отнася до тълкуването на понятието „значително несъответствие“ в § 1, т. 3 от ДР на ЗОНПИ и неговата връзка със стойността на имуществото. Основният въпрос е дали законът изисква имуществото само по себе си да надхвърля 150 000 лв. към края на проверявания период или прагът се отнася до разликата между две величини - имуществото и нетния доход.

Съдебната практика показва три взаимно изключващи се подхода при решаването на този въпрос:

1. Пряко изискване за налично имущество над 150 000 лева

При този подход съдилищата приемат, че при липса на налично имущество над 150 000 лева в края на проверявания период искът е неоснователен. Характерно е, че се отъждествява понятието „значително несъответствие“ със стойността на притежаваното имущество, без да се прави разграничение между тях.

Показателни за тази практика са:

Решение № 522/07.08.2024 г. по к.гр.д. № 3010/2023 г. на ВКС, IV г.о.: „С оглед изложеното, съдът намира, че по делото е установено, че в края на проверявания период е налице намаляване, а не увеличение на имуществото на проверяваното лице. Съгласно дадения отговор и трайно установената съдебна практика /решение №147/16.09.2019г. по гр.д.№1998/2018г. на ВКС, 4ГО и решение № 191/15.02.2021г. по гр.д.№4768/2019г. на ВКС, 4ГО/основната предпоставка за отнемането е установяването дали между притежаваното от проверяваното лице имущество в началото и в края на проверявания период е налице разлика и в каква посока е тя. Отнемането може да бъде извършено, в случай, че имуществото в края на проверявания период се е увеличило в сравнение с това в началото на периода и това увеличение надхвърля посочения в §1, т.7 от ДРЗОПДНПИ /отм./, съответно в §1, т.3 от ДРЗОНПИ размер. Едва след установяване на такова превишение, подлежи на изследване въпросът дали даден доход има законен характер. С оглед на това и установения факт на намаляване на имуществото на проверяваното лице в края на периода, не е необходимо да се извършва анализ за наличие на „значително несъответствие“. Още повече, че сумата предмет на отнемане, не е налична в края на проверявания период, нито е трансформирана в друго имущество. Предявеният иск е неоснователен и като такъв следва да бъде отхвърлен“.

Решение № 245/27.12.2024 г. по в.гр.д. № 483/2024 г. на Апелативен съд Пловдив, влязло в сила на 19.06.2025 г. „...при положение, че стойността на придобитото през целия проверяван период и налично в края му имущество от 124 823 лв. е под 150 000 лв., то изобщо не се поставя въпроса за значително несъответствие.

Решение № 60/21.03.2024 г. по в.гр.д. № 7/2024 г. на Апелативен съд Бургас, влязло в сила на 25.02.2025 г. „Стойността на притежаваното от ответниците имущество, придобито през проверявания период, налично в края на периода възлиза на 6 365 лв. Следователно, стойността на процесното имущество не надвишава 150 000 лв., поради което за въззивния съд се налага извод, че не се установява значително несъответствие по смисъла на § 1 т.3 от ДР на ЗОНПИ. Безспорно е установено от доказателствата по делото, че наличното към края на периода имущество в патримониума на ответниците, придобито от тях по време на проверявания период, не надхвърля сумата от 150 000 лв., поради което предявеният иск се явява неоснователен само на това основание“.

Решение № 166/31.10.2024 г. по в.гр.д. № 376/2024 г. на Апелативен съд Варна, влязло в сила на 12.06.2025 г. „Изхождайки от гореизложеното, настоящият състав на съда, за да се произнесе по основателността на предявения иск по делото, следва най-напред да установи вида и стойността на придобитото от ответника и членовете на семейството му имущество в рамките на проверявания период, което все

оце е налично в техния патримониум към края на периода или е отчуждено по непротивопоставим на държавата начин (оценени съгласно чл. 148 от ЗОНПИ), а при трансформация на имущество – стойността на наличното трансформирано имущество. Преминалите през банковите сметки парични средства, които не са налични в края на проверявания период, не са част от имуществото.

При това положение, ако при горното изследване се установи, че придобитото от ответника и членовете на семейството му имущество през целия проверяван период е на обща стойност под 150 000 лв., то не е нужно да се изследват доходите, приходите или източниците на финансиране на ответника и членовете на неговото семейство, както обичайните и извънредни разходи, за да се установява нетния им доход, тъй като несъответствието като величина няма да е значително по см. на § 1, т. 3 от ДР на ЗОНПИ.

В този смисъл са и следните влезли в сила съдебни актове: Решение № 50004/08.04.2024 г. по гр.д. № 3649/2020 г. на ВКС, IV г.о.; Решение № 732/12.12.2024 г. по гр.д. № 2652/2023 г. на ВКС, III г.о.; Решение № 50007/02.12.2024 г. по гр.д. № 4429/2019 г. на ВКС, IV г.о.; Решение № 50005/24.04.2025 г. по гр.д. № 2812/2020 г. на ВКС, III г.о.; Решение № 108/16.06.2023 г. по в.гр.д. № 219/2023 г. на Апелативен съд Пловдив; Решение № 109/08.07.2024 г. по в.гр.д. № 178/2024 г. на Апелативен съд Варна; Решение № 127/22.07.2024 г. по в.гр.д. № 213/2024 г. на Апелативен съд Варна; Решение № 163/30.10.2024 г. по в.гр.д. № 236/2024 г. на Апелативен съд Варна; Решение № 165/31.10.2024 г. по в.гр.д. № 228/2024 г. на Апелативен съд Варна; Решение № 843/15.07.2024 г. по в.гр.д. № 3076/2023 г. на Софийски апелативен съд; Решение № 134/25.07.2024 г. по в.гр.д. № 166/2024 г. на Апелативен съд Варна; Решение № 1/04.01.2023 г. по в.гр.д. № 382/2022 г. на Апелативен съд Бургас; Решение № 129/02.10.2023 г. по в.гр.д. № 230/2023 г. на Апелативен съд Бургас.

Съдилищата от тази група достигат до извода, че ако няма достатъчно по размер имущество за отнемане в края на проверявания период, то е безпредметно изследването на останалите материалноправни предпоставки за уважаване на предявения иск, независимо от размера на установеното несъответствие. Те приемат, че „незаконното обогатяване“ се измерва не чрез несъответствието между доходи и разходи, а чрез крайната стойност на наличното имущество. При тази логика дори при огромно несъответствие между доходи и имущество, ако лицето се е разпоредило с активите си към края на проверявания период, искът се отхвърля като неоснователен.

2. Косвено достигане до праг от 150 000 лв. чрез стеснително тълкуване на дефиницията „нетен доход“

При този подход съдилищата достигат до същия резултат както при първата подгрупа, но чрез различна правна конструкция. Те приемат, че нетният доход представлява „оставащите свободни, разполагаеми средства, които могат да са нулева, но не и отрицателна величина“ (Решение на ВКС по гр. дело № 5134/2021 г.).

Логическото следствие от този подход е, че когато разходите превишават приходите през проверявания период, нетният доход се приема за нула. При такава интерпретация несъответствието се определя като разликата между стойността на имуществото и нулева величина. Следователно, за да се формира „значително несъответствие“ от 150 000 лева, стойността на имуществото само по себе си трябва да надхвърля този праг.

Този подход достига до същия практически резултат като директния подход - отхвърляне на искове при имущество под 150 000 лева, но чрез различна правна аргументация, която на пръв поглед изглежда основана на тълкуване на легалната дефиниция на нетния доход.

Показателно за тази практика е:

Решение № 347/19.06.2025 г. по к.гр.д. № 2323/2024 г. на ВКС, III г.о.: „ВКС счита, че въззивното решение е неправилно. В случая, придобитото имущество през проверявания период, включително отчужденото такова, като е включена равностойността му, дори без да се преценява дали е настъпило преобразуване е на

стойност 98 768,92 лв. ... Нетните доходи са нулева величина, тъй като е установено по делото, че разходите надхвърлят приходите за целия проверяван период. Според Комисията нетните доходи са отрицателна величина, която следва да се събира със стойността на имуществото, за да се получи значителното несъответствие. Според практиката на ВКС, обаче нетните доходи не могат да са отрицателна величина, откъдето несъответствието не може да бъде повече от стойността на придобитото имущество - 98 768,92 лв. При това положение не е налице значително несъответствие, доколкото разликата между двете стойности е под 150 000 лв. Поради липсата на материалната предпоставка „значително несъответствие“, искът по чл.153 ЗОНПИ е изцяло неоснователен“.

В този смисъл са и следните влезли в сила съдебни актове: Решение № 50007/02.12.2024 г. по гр.д. № 4429/2019 г. на ВКС, IV г.о.; Решение № 732/12.12.2024 г. по гр.д. № 2652/2023 г. на ВКС, III г.о.; Решение № 50130/03.01.2024 г. по гр.д. № 5134/2021 г. на ВКС; Решение № 68/22.03.2024 г. по в.гр.д. № 469/2023 г. на Апелативен съд Велико Търново; Решение № 129/11.06.2024 г. по в.гр.д. № 134/2024 г. на Апелативен съд Велико Търново; Решение № 182/01.08.2024 г. по в.гр.д. № 179/2024 г. на Апелативен съд Велико Търново; Решение № 166/09.08.2024 г. по в.гр.д. № 207/2024 г. на Апелативен съд Бургас; Решение № 203/31.10.2024 г. по в.гр.д. № 167/2024 г. на Апелативен съд Бургас; Решение № 208/31.10.2024 г. по в.гр.д. № 439/2024 г. на Апелативен съд Велико Търново; Решение № 58/24.03.2025 г. по в.гр.д. № 489/2024 г. на Апелативен съд Бургас; Решение № 92/03.02.2025 г. по в.гр.д. № 1229/2024 г. на Софийски апелативен съд.

Съгласно ЗОНПИ, за да се установи „значително несъответствие“ трябва да се изследва нетния доход на ответника. В тази връзка, ако законодателят целеше съпоставяне на имуществото само с евентуален положителен нетен доход, то в разпоредбата на § 1, т. 8 от ДР на ЗОНПИ би предвидил, че релевантно за определяне на несъответствието е **превишението на приходите над разходите, а не разликата между тях**. От тук и извода, че „нетният доход“ може да е положително или отрицателно число. Ако нетния доход е отрицателна величина, това означава, че лицето се е издържало от източници с неустановен и предполагаемо незаконен произход. Тогава към отрицателния нетен доход трябва да се прибави наличното имущество и тази величина образува несъответствието, което е значително, ако надвишава 150 000 лв.

Правният извод, че нетният доход не може да бъде отрицателна величина, а само положителна или нула е превратно тълкуване на закона посредством приложение на несъществуваща правна норма или на приложение на правна норма в нейния противоположен смисъл и при грубо нарушение на правилата на формалната логика.

3. Отхвърляне на прага за стойността на имуществото

Тази подгрупа съдилища категорично отхвърля необходимостта имуществото да надхвърля 150 000 лева като самостоятелна предпоставка. Съдилищата акцентират върху необходимостта от съотносимост между две величини при определяне на значителното несъответствие - имуществото и нетния доход.

Показателно е становището в Решение № 95/19.02.2025 г. по гр.д. № 704/2024 г. на ВКС:

„...неправилно се отъждествява притежаваното в края на периода имущество с понятието „значително несъответствие“, което дава право на Комисията да направи обосновано предположение, че дадено имущество е незаконно придобито и да образува производство за неговото отнемане. Съгласно параграф 1, т.3 от ДР на ЗОНПИ „значително несъответствие“ е онзи размер на несъответствието между имуществото и нетния доход, който надвишава 150 000 лв., като законът ясно посочва съотносимост на две величини.“

Същото разбиране е застъпено и в Решение № 202/22.11.2023 г. по в.гр.д. № 486/2023 г. на Апелативен съд Пловдив, влязло в сила на 14.07.2025 г. „Предпоставките за уважаване на иска се съдържат в разпоредбите на чл. 5, ал. 1, чл. 107, ал. 2, чл. 108, § 1, т. 3 на ЗОНПИ и се изразяват в следното: ответникът да е привлечен като обвиняем за някое от престъпленията по чл. 107, ал. 2 ЗОНПИ, придобитото имущество да няма законен произход и да е налице несъответствие не по – малко от 150 000 лв. между придобитото имущество и нетния доход. Имуществото, предмет на иска по чл. 154, ал. 1 ЗОНПИ, се отнема в полза на Държавата, когато средствата за придобиването му са с неустановен законен източник (чл. 5, ал. 1 ЗОНПИ), което условие е налице при наличие на значително несъответствие по смисъла на § 1, т. 3 от ДР на ЗОНПИ, т. е. когато стойността на придобитото имущество надвишава със 150 000 лв. нетния доход на проверяваното лице. В случая, като се има предвид, че през проверявания период съотношението доходи към разходи е отрицателна величина (-122 361,93 лв.), а стойността на придобитото имущество е в размер на 73 561 лв., е налице несъответствие между придобитото имущество и нетния доход на ответниците, надхвърлящо максимално допустимия размер от 150 000, а именно 195 924,93 лв. (- 122 361,93 – 73 561), поради което изводът на окръжния съд за наличие на предпоставките за отнемане на процесното имущество е правилен и се споделя от настоящата инстанция“.

В този смисъл са и следните влезли в сила съдебни актове: Решение № 50004/08.04.2024 г. по гр.д. № 3649/2020 г. на ВКС; Решение № 77/03.05.2023 г. по в.гр.д. № 347/2022 г. на Апелативен съд Велико Търново; Решение № 93/11.05.2023 г. по в.гр.д. № 121/2023 г. на Апелативен съд Варна; Решение № 260734/19.05.2023 г. по гр.д. № 15052/2019 г. на Софийски градски съд; Решение № 260926/05.07.2023 г. по гр.д. № 11537/2016 г. на Софийски градски съд; Решение № 225/27.10.2023 г. по гр.д. № 435/2022 г. на Окръжен съд Враца; Решение № 168/21.03.2024 г. по гр.д. № 955/2020 г. на Окръжен съд Велико Търново; Решение № 178 от 28.04.2025 г. по гр.д. № 252/2024 г. на Окръжен съд Плевен; Решение № 233/17.12.2024 г. по гр.д. № 43/2024 г. на Окръжен съд Разград; Решение № 90 от 10.03.2025 г. по гр.д. № 52/2024 г. на Окръжен съд Плевен.

Съдилищата от тази подгрупа установяват, че § 1, т. 3 от ДР на ЗОНПИ изисква съотносимост на две величини - имущество и нетен доход, като прагът от 150 000 лева се отнася до разликата между тях, не до абсолютната стойност на имуществото. Критикува се отъждествяването на „притежаваното имущество“ с понятието „значително несъответствие“ и изключването на нетния доход от анализа.

Анализ на противоречивите подходи в рамките на първата група

Трите описани подхода представляват взаимно изключващи се тълкувания на една и съща законова разпоредба. При анализа на тяхната съвместимост със законодателната воля и текста на закона, се налагат следните изводи:

Подходите на подгрупи 1 и 2, въпреки различната си правна техника, достигат до едно и също практическо следствие - въвеждане на праг за стойността на имуществото като материалноправна предпоставка. Този резултат обаче е несъвместим със законодателното решение по няколко причини:

Първо, въвеждат непредвидена в закона материалноправна предпоставка. Чл. 153 от ЗОНПИ определя като единствена материалноправна предпоставка „значителното несъответствие“ между нетния доход и имуществото. Законът не изисква минимална стойност на имуществото или увеличение на имуществото през периода. Въвеждането на такова изискване чрез съдебна практика представлява недопустима законотворческа дейност в нарушение на принципа за разделение на властите.

Второ, противоречат на изричната законодателна воля. Законодателят съзнателно е отхвърлил въвеждането на праг за стойността на имуществото. При обсъждането на ЗОПДНПИ е било внесено предложение за минимален праг, което е отхвърлено. Историческият анализ показва еволюция от първоначалния ЗОПДИППД от

2005 г., който съдържа стойностен праг, към премахване на всякакъв праг в ЗОПДНПИ и ЗОНПИ. Това недвусмислено доказва волята на законодателя за широк обхват на приложимостта на закона.

Трето, игнорират значението на отрицателния нетен доход. При косвения подход установеният недостиг на парични средства се третира като „нула“, което игнорира факта, че отрицателният нетен доход е съществен индикатор за наличие на недекларирани или незаконни източници. Концепцията за нетен доход в икономическата и счетоводната практика допуска отрицателни стойности именно защото те показват несъответствие между официалните доходи и реалните разходи. Нетният доход, съгласно легалната си дефиниция е „доходи, приходи или източници на финансиране, намалени с размера на извършените обичайни и извънредни разходи от проверяваното лице и членовете на семейството му.“ Цифровият израз на нетния доход в отрицателна величина е проявление на обстоятелството, че лицето е направило повече разходи отколкото има установени законни доходи. Лишен от логика е мотива да се приеме, че когато е установено превишаване на разходите над установените законни доходи, то следва да се приема, че нетния доход е нулева величина. Същото означава да се пренебрегва факта, от къде лицето е покривало обичайните си разходи, с какъв източник на средства, при все, че установените законни доходи са му недостатъчни.

Четвърто, в нарушение на чл. 6 от Конституцията създават неравнопоставеност между правните субекти. Двата подхода водят до парадоксални ситуации, при които лица с еднакво незаконно обогатяване получават различно третиране въз основа на произволен стойностен критерий за крайната стойност на имуществото, без да се отчита действителният размер на несъответствието.

Пето, създават логическо противоречие в системата на закона. Ако се приеме логиката на първата група, то прагът от 150 000 лева в § 1, т. 3 от ДР на ЗОНПИ губи смисъла си, тъй като се трансформира от праг за несъответствието в праг за стойността на имуществото. Това разбиране води до смесване на два различни правни института и поражда недопустими резултати при прилагането на специалния закон. Граматическото тълкуване е еднозначно: § 1, т. 3 ДР ЗОНПИ съдържа „праг на разликата“, а не „праг на обекта“, като всяко друго тълкуване обезсмисля двукомпонентната формула, създадена от законодателя.

В заключение, материалноправните предпоставки не включват изискване имуществото да е над 150 000 лв., а само несъответствието между имущество и нетен доход да надвишава този праг. Приемането на противното, без да е налице императивна правна норма, която да предвижда такава материалноправна предпоставка за основателност на иска, би означавало да се узаконят имуществени обекти, чиято стойност е под определената, което нарушава основната цел на закона, а именно да се защитят интересите на обществото, чрез предотвратяване на възможността за незаконно придобиване на имущество и разпореждането с него.

Ако първата група противоречия се отнася до количествените параметри на значителното несъответствие, то втората група засяга самата същност на автономността на производството по ЗОНПИ - въпроса дали то изисква установяване на връзка с престъпна дейност.

Втора основна група

II. Противоречия относно изискването за връзка с престъпна дейност

Втората основна група противоречия се отнася до въпроса дали за уважаване на иска по чл. 153 от ЗОНПИ е необходимо установяване на връзка между имуществото и конкретна престъпна дейност. Съдилищата прилагат различни стандарти - от пълно отхвърляне на такова изискване, през стандарта на „обосновано предположение“ за връзка с престъпна дейност, до строги доказателствени критерии за пряко „влагане на средства“ от престъпната дейност в имуществото.

материалноправна норма (в ЕКЗПЧ), която да въздига връзката с престъпна дейност като задължителна материалноправна предпоставка за уважаване на иска.

Съдебната практика разкрива следните три подхода при преценката за необходимостта от връзка с престъпна дейност:

1. Стандарт на „обосновано предположение“ за връзка с престъпна дейност

Съдилищата от тази подгрупа прилагат стандарта, установен в Решение № 464/09.07.2024 г. по гр.д. № 3939/2023 г. на ВКС:

„За да е налице основание за отнемане на отделните обекти от процесното имущество, следва от доказателствата по делото най-напред или да е установена по несъмнен начин връзка (пряка или косвена) между придобиването на съответния имуществен обект с конкретната престъпна дейност по чл. 108 ЗОНПИ, или такава връзка да може основателно да се предположи - с оглед конкретните установени обстоятелства по делото, релевантни за всеки един от процесните имуществени обекти, при установяването на която връзка или основателно предположение намира приложение презумпцията по чл. 5, ал. 1 ЗОНПИ...“

При този подход обоснованото предположение за връзка се формира когато е налице престъпление, годно да генерира незаконни доходи, в съчетание с презумпцията по чл. 5, ал. 1 от ЗОНПИ - липсата на установен законен източник за придобиване на имуществото.

Съдилищата приемат, че когато лицето е извършило престъпление от естество, годно да генерира приходи (престъпления срещу собствеността, корупционни престъпления, престъпления, свързани с наркотични вещества и др.), и същевременно не е установен законен източник за имуществото, тези две обстоятелства в съвкупност обосновават предположението, че имуществото е с произход от престъпната дейност на лицето.

В този смисъл е Решение № 147/14.02.2024 г. по в.гр.д. № 88/2023 г. на Софийски апелативен съд, влязло в сила на 07.05.2025 г. - *„В приложимия ЗПКОНПИ (в ред. преди изм. Дв. бр. 84 от 2023 г.) няма изискване за установяване на връзка между придобиването на имуществото, чието отнемане се иска и престъплението. Но изискванията на ЕКЗПЧОС за пропорционалност на конфискацията и наличие на гаранции срещу произвол налагат съдът да извърши преценка дали престъпната дейност може да бъде източник на доходи и дали връзката между нея и придобитото имущество може обосновано да се предположи.“*

В този смисъл са и следните съдебни актове: Решение № 347/19.06.2025 г. по к.гр.д. № 2323/2024 г. на ВКС, III г.о.; Решение № 78/30.04.2025 г. по в.гр.д. № 73/2025 г. на Апелативен съд Бургас.

2. Рестриктивен стандарт - изискване за доказано „влагане на средства“ от престъпната дейност в придобиване на конкретното имущество, предмет на отнемане

Съдилищата от тази подгрупа прилагат най-строгия подход, като изискват конкретно и пряко доказване на връзката между престъпната дейност и имуществото. Въвежда се изискването „от доказателствата по делото да се обоснове извод за влагане на средства, получени от конкретната престъпна дейност, в имуществото, чието отнемане се иска.“

При този подход се отхвърля възможността за формиране на обосновано предположение само въз основа на вида на престъплението и липсата на законни източници. Съдилищата изискват конкретни доказателства - банкови документи, свидетелски показания, експертни заключения или други преки доказателства, които да

производството при наличие на постановена оправдателна присъда, както и в хипотезата, когато образуваното наказателно производство е прекратено. Още по-неприемливо е прилагането на този подход при основания, които изобщо не са свързани с извършено престъпление – като установен с влязъл в сила акт конфликт на интереси по чл. 108, ал. 5 от ЗОНПИ или неподадена в срок декларация по чл. 108, ал. 6 от същия закон. Изисква се стандарт на доказване, характерен за наказателното производство, което противоречи на превантивния характер и автономността на производството по ЗОНПИ.

Показателно за тази практика е: **Решение № 695/21.11.2024 г. по гр.д. № 3635/2023 г. на ВКС, III г.о.:** „Установеното значително несъответствие в имуществото на ответниците, които не доказват наличието на законни доходи за придобиването на имуществото, предмет на спора, не е достатъчно за отнемането му, а задължава съда да извърши проверка дали престъпната дейност е довела до придобиване на имущество, подлежащо на отнемане, както и каква е връзката между тази дейност и въпросното имущество (§ 128-§ 138 от Дело Й. и др. срещу България от 23.09.2023 г. по жалби № 265/17 и 26473/18). Както е посочено в постановеното по реда на чл. 290 ГПК Решение № 464 от 9.07.2024 г. на ВКС по гр. д. № 3939/2023 г., IV ГО, връзката може да бъде пряка - в случаите, когато имуществото е непосредствено придобито от престъплението, или косвена - когато придобиването е опосредено чрез една или няколко пълни или частични трансформации на средства чрез разпоредителни сделки. Тя може да бъде установена както при условията на пълно и главно доказване, така и чрез обосноваване въз основа на обстоятелствата по делото и правилата на формалната логика предположение. Липсата на доказан от ответниците законен източник на придобиването би могла да направи предположението за наличие на такава връзка основателно, но необходимо условие за това е възможността от доказателствата по делото да се обоснове извод за влягане на средства, получени от конкретната престъпна дейност, в имуществото, чието отнемане се иска...

Макар престъпленията, в извършването на които ответникът да е признат за виновен с влязла в сила присъда (определение за одобряване на споразумение), да не са резултатни, а на „просто извършване“ (т.нар. формални престъпления), същите хипотетично са годни да доведат до извличане на финансова облага. Доколкото обаче имуществото е на стойност 28 пъти по-висока от размера на сумите, предмет на обвиненията по чл.252, ал.1 от НК и чл.253, ал.1 от НК, и е придобито преди началото на установената престъпна дейност, логически извод, че средствата, получени от тази престъпна дейност, са вложени в имуществото, чието отнемане се иска, не може да бъде обоснован.”

В този смисъл са и следните влезли в сила съдебни актове: Решение № 260734/19.05.2023 г. по гр.д. № 15052/2019 г. на Софийски градски съд; Решение № 76/09.05.2024 г. по в.гр.д. № 94/2024 г. на Апелативен съд Варна;

3. Липса на изискване за връзка с престъпна дейност

Съдилищата от тази подгрупа не изследват връзката с престъпна дейност като материалноправна предпоставка за уважаване на иска.

Характерна е позицията на Апелативен съд Велико Търново в Решение № 129/29.05.2025 г. по в.гр.д. № 379/2024 г., която се основава на установяването, че липсва императивна материалноправна норма, която да налага служебно изследване на връзка между имуществото и конкретна престъпна дейност. Липсата на императивна норма представлява непреодолима пречка за въвеждането на връзката с престъпна дейност като материалноправна предпоставка - без такава норма не може да се формира изискване, което да бъде приложено служебно от съда или да бъде въздигнато като задължителна предпоставка чрез съдебната практика.

Съдилищата, които възприемат подхода на тази подгрупа се концентрират върху установяването на материалноправните предпоставки, изрично посочени в ЗОНПИ - значително несъответствие между нетния доход и имуществото, надхвърлящо прага от 150 000 лева и липсата на законни източници за придобиването на имуществото, предмет на претенцията за отнемане. Анализът се фокусира върху размера на несъответствието, установените доходи и разходи през проверявания период, наличието или липсата на доказателства за законен произход на имуществото.

При този подход производството по ЗОНПИ реализира изцяло своята автономност и превантивна функция, без да се обвързва с изискванията и доказателствените стандарти на наказателното производство.

До същия решаващ извод е достигнато и в следните влезли в сила съдебни актове:

- Решение от 10.03.2025 г. по гр.д. № 52/2024 г. на Окръжен съд Плевен, влязло в сила на 01.05.2025 г.: „При така събраните по делото доказателства и изяснена фактическа обстановка е налице обоснованото предположение по чл. 107, ал. 2 ЗОНПИ, че притежаваното от ответника имущество е незаконно придобито и е осъществен фактическият състав, обуславящ отнемане в полза на Държавата. ЗОНПИ не въвежда като предпоставка за отнемане на имуществото изхода на наказателното производство срещу проверяваното лице, както и наличието на причинна връзка между установената в рамките на това производство престъпна дейност и придобиването на имуществото.“

- Решение № 233/17.12.2024 г. по гр.д. № 43/2024 г. на Окръжен съд Разград, влязло в сила на 07.01.2025 г.

„Само за пълнота на изложението следва да се отбележи, че според уредбата на ЗОПДНПИ /отм./ и ЗОНПИ, престъпната дейност е само повод за образуване на проверката от комисията (за да не е проверката произволна), като впоследствие подлежащите на изследване от комисията предпоставки за отнемането на имущество са откъснати от наказателното производство и неговият изход няма значение за изхода на производството по отнемане на незаконно придобито имущество. Разликата между предходната правна уредба и тази по ЗОПДНПИ /отм./ и ЗОНПИ е, че на отнемане по стария закон – ЗОПДИППД (отм.) подлежи имущество, придобито от престъпна дейност, а по ЗОПДНПИ /отм./ и ЗОНПИ – незаконно придобито имущество. Поради тази причина, в настоящото производство, не подлежи на установяване връзката (пряка или косвена) между придобитото имущество и извършеното от проверявания престъпление.“

В този смисъл са и следните влезли в сила съдебни актове: Решение № 260926/05.07.2023 г. по гр.д. № 11537/2016 г. на Софийски градски съд; Решение № 202/22.11.2023 г. по в.гр.д. № 20235000500486 на Апелативен съд Пловдив; Решение № 865/22.07.2024 г. по в.гр.д. № 2907/2023 г. на Софийски апелативен съд; Решение № 280/24.06.2024 г. по в.гр.д. № 646/2021 г. на Окръжен съд Русе.

Противоречията между подходите

Основното противоречие е между изискването за връзка с престъпна дейност (първи и втори подход) и липсата на такова изискване (трети подход). Допълнително противоречие съществува между първите два подхода относно стандарта за доказване - дали е достатъчно „обосновано предположение“ или е необходимо конкретно доказване на „влагане на средства“.

Тези различия водят до положение, при което аналогични фактически обстоятелства могат да доведат до напълно различни резултати.

Отсъствие на императивна норма за връзка с престъпна дейност

Анализът на противоречивата практика разкрива основния проблем - първите две групи съдилища прилагат правно изискване, което не намира нормативна основа в действащия закон. ЗОНПИ не съдържа разпоредба, която да изисква връзка с престъпна дейност, а чл. 1 от Протокол № 1 ЕКПЧ не представлява императивна материалноправна норма, която да налага служебно създаване на такова

изискване. Това е така, тъй като разпоредбата на ЕКПЧ има принципен и условен характер - допуска ограничения при условия на законност, обществен интерес и пропорционалност, а недостатъчната ѝ конкретност допълнително води до липсата на пряк ефект. Правата по ЕКПЧ защитават индивидуален интерес чрез автономия на волята и се упражняват по инициатива на носителя, а не служебно от съда. Пропорционалността представлява стандарт за съдебен контрол, не императивна материална норма, която да налага служебно прилагане.

При отсъствие на императивна норма, която да изисква връзка с престъпна дейност, всяко въвеждане на подобно изискване чрез съдебна практика е правно неоснователно. Съдилищата от първите две групи създават нови материалноправни предпоставки без правно основание, което води до противоречива практика и правна несигурност.

Противоречивата съдебна практика поражда необходимостта от изясняване на въпроса:

Представлява ли липсата на императивна норма за връзка между престъпната дейност и придобитото имущество, непреодолима пречка за въздигането ѝ като материалноправна предпоставка за основателност на иска?

Превантивен характер на ЗОНПИ и автономност на производството

Третият подход най-точно отразява превантивния характер на ЗОНПИ и автономността на производството по този закон, закрепена в чл. 5, ал. 3. Производството се развива независимо от наказателните производства именно защото има различна цел - не наказва за престъпления, а предотвратява незаконното обогатяване и лишава незаконно обогатилите се от наследващите им се активи.

На практика прилагането на различен подход от третия прави невъзможно прилагането на ЗОНПИ в случаите, когато няма пряко документиране на престъпните средства, съответно влагането им в конкретното имущество дори при установено тежко престъпление и драстично несъответствие между доходи и имущество. Въвежда се изискване за стандарт на доказване, характерен за наказателното производство, което противоречи на превантивния характер и автономността на производството по ЗОНПИ.

Горесцитираните проблеми са най-ярко изразени при следните казуси:

Първо, производства при оправдани лица (или при прекратено наказателно производство). Когато проверяваното лице на някакъв етап е оправдано в наказателното производство, при този подход исковете по ЗОНПИ се отхвърлят - няма престъпление, следователно няма и връзка с престъпна дейност. По този начин се създава парадоксална ситуация, при която оправдаването в наказателното производство автоматически води до запазване на имуществото с неустановен произход, независимо от размера на несъответствието.

Второ, производства при неподадени декларации или установен с влязъл в сила акт конфликт на интереси. При лица, заемащи висши публични длъжности, които не са подали в срок декларация за имущество и интереси (основание по чл. 108, ал. 6 от ЗОНПИ) или при които е установен с влязъл в сила акт конфликт на интереси (основание по чл. 108, ал. 5 от ЗОНПИ), изобщо няма престъпление. При подходите изискващи връзка с престъпно поведение тези производства стават напълно невъзможни - не може да се търси връзка с престъпление, което не съществува. Това нарушава принципите, залегнали в чл. 4, ал. 1, т. 3 и т. 4 от ЗОНПИ и дори обезсмисля функцията на закона при категорията публични длъжностни лица.

Трето, противоречие с автономността на производството. Подходите, изискващи връзка с престъплението де факто връщат производството по ЗОНПИ в зависимост от наказателното производство, въпреки изричната разпоредба на чл. 5, ал. 2, че то се развива *„Производството по отнемане на незаконно придобито имущество се провежда независимо от наказателното производство срещу проверяваното лице и свързаните с него лица.“*

Тук е мястото да се посочи че подобно разбиране е в противоречие и със становището на ВКС в **Определение № 3828/28.07.2025 г. по гр.д. № 3770/2024 г.**, в което Съдът категорично приема, че „изключена е всякаква друга връзка на производството за отнемане на незаконното имущество в полза на държавата на основание чл. 74 ЗОПДНПИ /отм./ по гражданскопроцесуален ред с наказателното производство, включително възможността наказателното производство да осъществи привременна пречка /основание за спиране/ по този иск.“

В същия смисъл е и становището, изразено в **Определение №30/07.01.2025 г. по ч.гр.д. №3264/2024 г. на ВКС**: „Целта на двата закона (ЗОПДНПИ и ЗОНПИ) е да се защитят интересите на обществото чрез предотвратяване на възможностите за незаконно придобиване на имущество и разпореждането с него. И по двата закона отнемането на такова имущество е мярка, която може да бъде наложена независимо от това извършено ли е престъпление и установено ли е то по надлежен ред, а повдигането на обвинение за извършване на някое от посочените в ЗОПДНПИ и ЗОНПИ престъпления, съответно невъзможността да бъде повдигнато такова обвинение, са само основание за започване на проверката от КОНПИ, а последващия ход и изход на обвинението е без значение за допустимостта на производството по отнемане пред Комисията и пред Съда“.

Това становище се базира на разпоредбата на чл. 5, ал. 2 от ЗОНПИ, която предвижда, че производството се развива „независимо от предприемането на действия и мерки по други закони, включително започване на наказателно производство.“ ВКС посочва също практиката на СЕС по тълкуване на Директива 2014/42/ЕС, която допуска „правна уредба на държава членка, съгласно която национална юрисдикция постановява конфискация на незаконно придобито имущество след производство, което не зависи нито от установяване на престъпление, нито на още по-голямо основание от осъждане на предполагаемите извършители на това престъпление.“

Това становище на ВКС е правилно и кореспондира с правната природа на гражданската конфискация. Автономността на производството по ЗОНПИ произтича от факта, че гражданската конфискация не представлява наказание за лицето – наказателната отговорност се реализира чрез дейността на прокуратурата. В наказателните производства не винаги обект на присъдата е отнемане на необяснимото богатство от дееца – необяснимото богатство в тези случаи може да бъде установено и отнето по гражданскоправен ред. По този начин се предотвратява забогатяване от незаконни източници и се осигурява превантивна функция – независимо от изхода на наказателното производство, незаконно придобитото имущество подлежи на отнемане.

Изложеното потвърждава позицията, че производството по ЗОНПИ е напълно автономно и не изисква установяване на връзка с престъпна дейност.

Достатъчност на критериите в ЗОНПИ за осигуряване на пропорционалност

ЗОНПИ съдържа достатъчни гаранции за пропорционалност чрез обективния праг от 150 000 лева, всеобхватната служебна проверка, процесуалните гаранции и триинстанционния съдебен контрол. При значително несъответствие над този праг и липса на обяснение за произхода на имуществото са налице достатъчно обстоятелства за заключение, че намесата е пропорционална на превантивната цел на закона.

Изискването за връзка с конкретна престъпна дейност не само че не намира нормативна основа, но и противоречи на логиката на превантивния механизъм. Ако се изисква доказване, че имуществото вече е свързано с престъпна дейност, превантивната цел не е постигната - престъплението е извършено, ресурсът е използван за престъпни цели.

Описаната противоречива съдебна практика по материалноправните предпоставки за уважаване на иск по ЗОНПИ създава ситуация на правна несигурност и неравнопоставеност. Лица с еднакви фактически обстоятелства получават различно третиране в зависимост от съда, което нарушава основни конституционни принципи, в т.ч. принципите на правовата държава, на справедливост, на равенство на гражданите

пред закона, на законно гарантиране на еднакви условия за стопанска дейност и същевременно подкопава ефективността на закона.

Тълкувателно решение на ВКС е необходимо за уеднаквяване на практиката и установяване на ясни и единни критерии за прилагане на материалноправните предпоставки по чл. 153 от ЗОНПИ.

На базата на изложените системни противоречия в съдебната практика по двата фундаментални въпроса, които водят до прилагане на различни и взаимно изключващи се съвкупности от материалноправни предпоставки, се налага необходимостта от тълкувателно решение на Върховния касационен съд.

ПРЕДВИД ГОРЕИЗЛОЖЕНОТО, МОЛЯ:

Върховният касационен съд да се произнесе с **ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ** по следния въпрос от общ характер, възникнал при прилагането на § 1, т. 3 и т. 8 от ДР на Закона за отнемане на незаконно придобито имущество, чл. 5, ал. 2 и чл. 153, ал. 6 от същия закон и чл. 1 от Протокол № 1 към ЕКПЧ:

Какви са задължителните материалноправни предпоставки за реализиране на потестативното право на държавата за отнемане на незаконно придобито имущество? Къде са нормативно регламентирани?

Тълкувателното решение е необходимо за преодоляване на системната противоречивост, възстановяване на правната сигурност и гарантиране на единно прилагане на закона от всички съдилища в страната.

ЗА ПРЕДСЕДАТЕЛ:

